

Från Kråkhed till Oliver

August Carlson satt och författade ett brev hem till familjen i Kråkhed i Norrbotten. Året var 1910, det var svåra tider för många hushåll hemma i Sverige, inte minst för hans egen familj. Han hade lämnat sin fru och sina fyra små barn och rest för att arbeta i Nordamerika där man med lite tur och skicklighet kunde få ihop en bättre lön. Planerna var att stanna några år och att hans familj då förhoppningsvis skulle kunna leva ett bättre liv. Det började bra, han hade snabbt lyckats få ett kontrakt att bygga en sträcka järnväg i Hinton i västra Kanada. Det var ett tungt slit med slägga och spade, men han kunde skicka hem en bra slant varje månad till sin fru Elfrida Henrika, kallad Frida, och sina barn Ernst, Albin, Märta och Selfrid. Men nu hade den stora saknaden efter familjen börjat blandas med en gnagande oro inombords. Fler och fler av hans nyfunna vänner och arbetskamrater insjuknade i tyfusfeber, en sjukdom med ett snabbt och elakartat förlopp. Många dog av sjukdomen och begravdes under järnvägsmassorna. August bestämde sig för att inte skicka hem några pengar den här gången för att ha en möjlighet att klara sig en tid om sjukdomen skulle drabba även honom. Det var det sista hans familj hörde från honom, August dog den 1 november 1910, efter ett drygt halvår i Kanada. Senare kom hans vigselring och armbandsur hem med posten. Han ligger begravd på den publika begravningsplatsen på 7th Avenue i Edmonton i en massgrav med andra offer för sjukdomarna som härjade vid den tiden.

Efter en tid gifte Elfrida Henrika om sig med Arvid Rensfeldt och fick fyra barn till, Aina, Dagny, Inge-Harald och Harald, men Inge-Harald dog redan som spädbarn. Efter att sista barnet Harald var född i juni 1919 blev även Arvid sjuk i den olycksaliga sjukdomen som August fallit offer för. Arvid dog en kort tid därefter, sensommaren 1919.

En tidig morgon i februari 1926 ringde väckarklockan hos Augusts näst äldste son Albin, född den 9 september 1906, en dag som skulle innebära en helt ny riktning i Albins liv. Han var nu alltså 19 år gammal och redo för det stora steget att starta ett nytt liv i en annan del av världen som han inte visste mycket om. Det han visste var främst det hans far skrivit om under den korta tid han levde där. Albin tog farväl av sina sex syskon. Brodern Ernst var äldst, 20 år gammal, och svårt sjuk i samma sjukdom deras far dött av i Kanada, man visste inte om han skulle klara sig, men Ernst repade sig och blev över 90 år gammal. Även mor Frida drabbades av sjukdomen men var inte lika sjuk som Ernst. Avskedet från Frida skulle visa sig vara den sista gången Albin såg sin mor. Yngsta syskonet Harald, 6 år, kommer ihåg avskedet från storebror Albin den tidiga vintermorgonen.

Albin hade alla resehandlingar i sin ordning, både pass, visum, arbetstillstånd och biljetter med slutdestinationen Prince George i British Columbia, Kanada. Där fanns två kusiner som skulle möta honom vid stationen om ungefär fyra veckor som var den beräknade restiden. Han skulle även få bo hos dem under sin första tid i Kanada. Albin var trött efter det senaste arbetspasset i skogen som slutat klockan fem kvällen innan och kunde inte låta bli att le när han läste sitt skäl för emigration, "Arbetslöshet" stod det med sirliga bokstäver. Morfar Johannes Johansson spände för hästen, la älghudar på släden och skjutsade Albin de 19 kilometrarna till järnvägsstationen i Avafors. Det var första etappen av många på resan. Det var en bitande kall februarimorgon, och hade varit så den senaste veckan, så kallt att Albin hade förfrusit ansiktet under arbetet i skogen och fått svarta fläckar på kinderna, öronen och näsan.

På stationen i Avafors stod tåget inne på stationen, pumpman Kalle Karlsson, "Pumparkalle" pumpade vatten för ånglokomotivet. Första stopp var Boden, där passade Albin på att

inhandla en flaska fin konjak som han hört var bra mot sjösjuka. Tåget fortsatte sedan mot Jörn, Östersund och Storlien och därefter över riksgränsen till Norge. Det var två personer per kupé och trots att det ännu inte var någon sjösjukerisk tog Albin fram sin konjaksflaska och bjöd sin norske kupékamrat som inte trodde sina ögon. I Norge rådde spritförbud så norrmannen var enormt tacksam för den tur han haft med kupésällskapet. I Trondheim var hotellrum bokat för två nätter innan färden skulle kunna fortsätta, en betjänt bar väskan till hotellet. Det fanns tid att gå runt och titta på staden, i hamnen fanns en livlig fiskmarknad. Varje måltid serverades i hotellets bottenvåning och bestod alltid av fisk, mycket färsk och god. Några sjöbusar verkade vara sugna på att ställa till med slagsmål och började titta åt Albins håll där han satt i restaurangen. En servitris såg det och sa åt dem att hålla sig lugna – och hon måste ha varit respektingivande för sjöbusarna kom på andra tankar! För nästa etapp av resan stod valet mellan tåg eller båt söderut mot Stavanger. Albin tänkte att det kan vara lämpligt att försöka vänja sig vid havet, så han valde båten. Det var en ångbåt som gick söderut längs den norska kusten med första stopp i Ålesund. Där ville en flicka låna hytten för att bjuda in en bekantskap så det fick hon göra medan Albin tittade runt i staden. I de norska hamnarna fanns ett rörsystem som pumpade upp varmvatten för att hålla isen borta. Från Ålesund gick färden mot Bergen, därefter Hardanger och sedan Stavanger som var sista hamnen i Norge. Därifrån gick färden över Nordsjön mot Newcastle i Skottland. Albin var nyfiken och gick för att utforska styrhytten uppe på bryggan, kaptenen gav honom tipset att stå bredbent och låta båten rulla utan att parera för att undvika sjösjuka. Han fick låna en kikare och så fort han såg det skotska höglandet i den försvann knipningarna i magen som orsakats av den oroliga Nordsjön.

Newcastle framstod som fattigt och smutsigt, nakna barn gick omkring och tiggde, unga prostituerade flickor erbjöd sina tjänster. En buss tog resenärerna till ett hotell för middag, servitrisen var glad och trevlig trots att de inte kunde kommunicera, hon drog sina fingrar nerför kinderna för att visa tårar som rann när de senare gick därifrån. Från Newcastle var det dags för järnvägen igen ner till London och en buss tog dem från järnvägsstationen till det förbokade hotellet i centrala London. I lobbyn tittade Albin efter någonstans att hänga rocken som han övertagit efter Arvid. En man pekade och sa "tambur" och en pojke kom fram och undrade om han ville "spela banco". Han blev glad och kände att han förstod mycket av vad de sa, det var tjecker från Prag. Hotellet var kallt, det fanns en spis för stenkol, det rök och det glödde men det uppstod inte mycket till värme. Det var bäst att hämta rocken igen, den fick sitta på under hela natten! Följande morgon var det dags för en bussrundtur med dubbeldäckare. Färden var densamma som kröningsturen och gick bland annat till Windsor Castle. George V var den som senast åkt kröningturen, han blev kung i England 1910. Det var inte många bilar i London på den tiden men desto fler hästar. Stora vagnar fyllda med stenkol drogs av stora, kraftiga hästar, marken skakade när hovarna stötte mot stenbeläggningen i gatan. Albin försökte gå på vänster sida av vägen som han var van vid, men han fick byta sida på grund av folkmassorna som strömmade i motsatt riktning. I folkvimlet såg han plötsligt något han aldrig sett förut, en man med hy svart som kol. Han var lång och kraftig och en liten blond flicka gick bredvid och höll honom i armen. Han såg vänlig ut trots den förvånade uppsynen han måste ha mött.... I gränderna hängde kläder på linor som spänts mellan fönstren, Albin tittade upp mot en gumma med två tänder som höll på att hänga sina klädtrasor. När hon såg att hon var iakttagen spottade hon mot Albin, som fick hoppa åt sidan för att komma undan loskan. Albin gick med några andra skandinaver till en pub där de tillbringade några timmar kvällen innan den fortsatta färden skulle ta vid. Det var knepigt med alla valörer på mynten, så de la allt de hade i fickorna på bordet så servitören fick ta för sig när han kom med öl. Servitören måste ha varit en ärlig person, för när de lämnade puben efter någon timme fanns det fortfarande mynt kvar på bordet.

Innan resan kunde fortsätta var alla tvungna att genomgå hälsoundersökning. Läkaren fick en bekymrad min när det var Albins tur, han pratade med en kollega om "isolation". Isolering var inget som ingick i Albins planer och han förstod att det berodde på förfrysningsskadorna han fått i ansiktet. Albin kunde ju inte göra sig förstådd, men lyckades till slut få tag i någon som kunde förklara att de svarta fläckarna i ansiktet berodde på förfrysning. Läkarna hade inte sett något liknande förr, men godtog förklaringen och godkände hälsoundersökningen. Albin hade inte tänkt så mycket på sina skador förrän nu, däremot hade han aldrig frusit så mycket som han gjort nu i London, i snålblåsten och snögloppet utomhus men även inomhus! Innan avfärd efterfrågades "Blue Card" och alla stod som frågetecken tills Albin kom att tänka på det kort de fått i Newcastle att använda som biljett från London. Han drog upp det ur rockfickan, och mycket riktigt, det var rätt svar på frågan! På London Central Station avgick tågen varenda minut med olika destinationer, en guide visade vägen till tåget som skulle ta dem till Southampton. På perrongen spelade småpojkar fotboll mot stolpar och mellan varandra, även när människor passerade fortsatte de att spela skickligt mellan alla hinder. Väl på tåget satte sig en långhårig, rödskäggig man bredvid Albin. Skägget var tovtigt och ovärdat, han såg ut som att det kunde finnas risk för löss, så Albin flyttade sig försiktigt lite närmare fönstret i kupén. Mannen noterade den nästan omärkliga förflyttningen och svarade med att dra händerna genom skägget och skaka dem över Albins knä. Nu fanns det ingenstans att flytta, men mannen klev av på nästa station med ett flin. Där klev en ung blond tjej på och satte sig på mannens plats bredvid Albin. Hon somnade nästan direkt och huvudet sjönk ner mot Albins axel, då hon ryckte till och satte sig upp igen, för att nästan omedelbart somna och falla ner i samma läge igen. Albin försökte sitta så stilla han kunde resten av resan för att inte väcka henne.

I Southamptons hamn låg fartyget som skulle ta dem till Halifax i regionen Nova Scotia i Kanada inne. Fartyget såg enormt stort ut, men var litet med atlantångarmått mått. Dödvikten var 14000 ton, som jämförelse var Titanic på 46000 ton. Fartygets namn var Ascania och hon var alldeles nybyggd. Innan korsandet av Atlanten skulle en hamn i Normandie i Frankrike anlöpas, Cherbourg, där lastning och lossning skulle ske. Hamnen i Cherbourg skyddades av en lång stenpir som bröt vågorna, utanför sista stenen var det full storm. Antalet passagerare var 750 personer, alla var emigranter. Vid frukosten var så gott som samtliga passagerare närvarande i fartygets matsal, men längre ut på Atlanten när middagen serverades räknade Albin till endast 53 personer, mest barn, resten var mer eller mindre illamående och skippade därför maten. Albin hjälpte fyra barn att äta sin måltid medan föräldrarna låg i hytterna och kräktes. Förutom måltiderna kunde man köpa frukt, Albin beställde en apelsin men fick ett äpple, det var då han lärde sig att det heter "orange". Det var dags för utprovning av flytvästar, en dam som inte förstod instruktionerna försökte spänna fast västen under baken. Hon fick finna sig i att bli utskrattad av alla som såg henne. Albin gick upp på däck för att insupa havsluften, men vågorna slog in över relingen och han blev tillsagd av en besättningsman att gå in igen. Sedan bomrades dörrarna igen. Senare i baren började vatten plötsligt rinna nerför trappan som ledde ner från däck, Albin fick hålla upp fötterna för att inte bli blöt där han satt med sin öl. Som tur var kunde besättningen pumpa ut vattnet utan att behöva utrymma baren. När det var dags att gå och lägga sig fick man spänna fast sig i sin koj för att inte kastas ur av det vilda havet. Mitt ute på Atlanten tilltog vinden ännu mer i styrka. Båten skakade, propellern kom ovanför vattenytan och fören dök som ett spjut ner under vattenytan på väg ner från vågorna. Det gick inte längre att fortsätta, farten drogs ner till noll och fören lades mot vinden för att vänta ut den värsta stormen. Efter två långa dygn avtog äntligen vindarna och man kunde sätta fart mot målet igen. Det var möjligt att gå upp på däck igen, Albin stod bredvid en man i rullstol som var alldeles gul i ansiktet när mannen plötsligt kräktes på Albins byxor. Han övervägde för en sekund att kasta honom överbord men hejdade

sig. Under hela resan hade de haft sällskap av ett stort antal måsar, främst på grund av sophantering som bestod i att stjälpas avfallet direkt över relingen, ut i havet. Plötsligt, som på en given signal vände alla måsar och började flyga i motsatt riktning. Man har ju hört om råttorna som lämnar skeppet först, men hur är det med måsar? Men efter bara en stund kom en flock måsar från andra hållet, skeppet övertogs av amerikanska måsar. Efter ytterligare någon dag till havs kunde konturerna av den kanadensiska kusten och staden Halifax skymtas. Packisen slog mot fartygsskrovet när man närmade sig hamnen, det var den 4 mars 1926. Restiden över Atlanten uppgick till 9 dygn, många av passagerarna var nu magra och bleka, de hade inte syns till under hela resan och skulle förmodligen aldrig mer sätta sig i en båt frivilligt.

Stora kistor med packning lossades från fartygets lastutrymme, de flesta hade med sig allt de ägde för att starta ett nytt liv i Kanada. Det fanns mat i lådor till försäljning inför den långa tågresan med det så kallade emigranttåget, ändstationen var Vancouver på Kanadas västkust. I vagnarna fanns stenkolsspisar för matlagning och vattenkokning. Det var ett bekvämt tåg med gott om plats för benen, så det skulle nog gå bra att sova under resan genom Kanada. Första anhalten var Montreal, där det var kallt och rikligt med snö. Det bildades en hel del vatten och is av all den snö som drogs in i vagnarna när nya passagerare klev på. Tåget korsade Ontario, genom skogar av lärkträd av en sort som tappar barren under vintern. De kala träden såg ut att ha drabbats av en skogsbrands framfart. I Winnipeg, Manitoba fick alla passagerare passera immigrationskontroll innan vidare färd kunde ske. På tåget blev alla skandinaver erbjudna jobb på en farm, lönen var en dollar om dagen och fri mat, men det var inte många som nappade. Färden fortsatte genom Saskatchewan's öppna prärier, ångan från mötande lok syntes långa distanser. I staden Saskatoon var man tvungen att backa för att komma in till stationen på rätt spår. Därefter gick färden in i Alberta, mot Edmonton där August ligger begravd. Väl framme i Edmonton tog Albin reda på var den publika begravningsplatsen från tiden för hans faders bortgång låg. Han fick reda på att adressen var 7th Avenue, och tog sig dit och besökte gravplatsen. Ombord på tåget igen fortsatte resan genom Hinton där August hade haft kontrakt att bygga järnväg under sin korta tid i Kanada. I Jasper, en järnvägsknutpunkt nära gränsen till British Columbia, bytte Albin till tåget mot Prince Rupert, och då var det bara någon timmes resa till slutdestinationen Prince George. När tåget saktade in vid stationen i den lilla staden Prince George i British Columbia hade resan pågått i närmare en månads tid. Det kändes som oändligt länge sen morfar hade skjutsat honom till stationen i Avafors hemma i Norrbotten, men nu skulle det här nya landet bli hans hem för resten av livet. Kusinerna Felix och Egon Björklund mötte upp vid stationen, de var barn till pappa Augusts syster Josefina. De hade hyrt ett litet hus i Fort George i närheten, där Albin fick bo till en början.

Vägarna var dåliga den här tiden på året, så det var inte mycket verksamhet som pågick i området, men redan efter några dagar lyckades Albin få jobb vid järnvägsstationen Snow Shoe, som låg i närheten. Där arbetade han i köket, men förmannen, som var dansk, såg direkt att Albin dög till tunga jobb, så han frågade om han kunde flotta timmer. Det kunde han och fick jobb tillsammans med en finländare. Arbetstiderna var 10 timmar om dagen, måndag till söndag och lönen var 50 cent i timmen. Finnen kunde ungefär 10 svenska ord, Albin kunde 10 finska och tillsammans kunde de 20 engelska ord, men det räckte när man kunde hantverket. De arbetade med att mäta och aptera, beräkna längd och grovlek på timmer som kom med vagnar, ungefär en vagn i timmen, men det var snabbt gjort så det var mycket väntan på nästa vagn. De tittade på bävrar som gnagde av träd i närheten medan de väntade på nästa lass. Efter sex veckor fick Albin nog och sökte arbete på ett sågverk i Geescomb istället, där han jobbade i två månader. Därefter tog han arbete i skogen tillsammans med sina kusiner. De hade två stora svarta hästar för att köra timret de fällde. Det var ett hårt arbete, benen skakade

av utmattning redan vid 10-tiden på förmiddagen. Förmannen Carson var skotte, han lärde Albin att äta en rejäl frukost med gröt för att orka hela dagarna. Efter en tid i skogen kom Albin tillbaka till järnvägen, och arbetade hos det statliga kanadensiska järnvägsbolaget Canadian National Railways som bannmästare fram till sin pension i maj 1968 vid knappt 62 års ålder.

Albin var gift med Ella sedan 1934. Hon hade hört att den genomsnittlige järnvägsarbetaren bara hade två år kvar att leva vid den ordinarie pensionsåldern 65, och för att Albin skulle kunna sluta tidigare arbetade Ella som lärare under nio års tid. Vid pensioneringen flyttade de till den lilla staden Oliver i Okanagan Valley i södra British Columbia, ett område med varmt klimat, vingårdar och fruktodlingar. Deras hus ligger vid en sjö, Gallagher Lake, och har en stor fruktträdgård med aprikoser, persikor, vindruvor, körsbär, äpplen och många sorters grönsaker, bland annat broccoli, morötter, tomater och gurka. Under vintrarna tog de ofta sin busbil och åkte till Kalifornien eller Mexico och stannade ända till våren. Albin och Ella fick tre barn, Harold, Aina och Jim. Harold och hans fru Marlene bor nu i en slags större husbil "fifth-wheeler" på Albins tomt vid Gallagher Lake. Aina bor i Australien och Jim i Washington D.C. i USA. Ella gick bort i februari 1999, nio dagar före hennes 90-årsdag och tre dagar före deras 65:e bröllopsdag. Albin bor ensam kvar i huset vid Gallagher Lake, dit hans barn och hans många barnbarn och barnbarnsbarn och alla möjliga andra gärna kommer på besök.

Berättat av Albin E. Carlson för Mattias Rensfeldt i Oliver augusti/september 2002.